

Митрополит Іларіон: Творіння святих отців - це джерело, з якого кожен може черпати все необхідне для спасіння та духовного життя

18 березня 2021 року, в четвер першої седмиці Великого посту, голова Відділу зовнішніх церковних зв'язків Московського Патріархату митрополит Волоколамський Іларіон звершив Велике повечір'я з читанням Великого покаянного канону преподобного Андрія Критського в московському храмі на честь ікони Божої Матері "Всіх скорботних Радість", що на Великій Ординці. Владиці співслужили клірики храму.

Після читання канону митрополит Іларіон звернувся до присутніх з архіпастирським словом:

" В ім'я Отця і Сина і Святого Духа!

В дні Великого посту Свята Церква занурює нас у глибини чернечої духовності. Під час великопісних богослужінь ми чуємо не тільки читання зі Старого Заповіту, не тільки псалми царя Давида, але й багато піснеспівів, які були написані ченцями. Через згадку про святих преподобних отців Церква говорить нам про людей, які йшли в пустелі, залишали світ, щоби залишитися наодинці з Богом і приносити Йому покаєння.

Здавалося би, нащо це потрібно? У чому необхідність для людини йти в пустелю, позбавлятися звичайних земних благ і оплакувати як свої гріхи, так і гріхи всього світу? Невже цього вимагає від людини Господь? Тоді чому до цього закликані не всі, а лише деякі? І чому лише деякі надихаються чернечим ідеалом?

Так угодно Богові, щоби в Церкві в різні часи з'являлися люди, які бажали пройти до кінця шляхом слідування Господу Ісусу Христу.

Сьогодні багато хто часто питає: чи достатньо приходити до церкви раз на місяць, щоби спастися? Чи достатньо причащатися раз на місяць або потрібно частіше? А, може бути, достатньо раз на рік? Багато хто намагається для себе визначити деякий мінімум, який вони можуть присвятити Богові, сподіваючись через це отримати спасіння. Словом, ми будемо жити, як всі звичайні люди, ні в чому собі не відмовляти, але для того, щоби нам наслідувати Царство Небесне, потрібно визначити якийсь мінімум чеснот.

Саме так багато хто підходить до релігійного життя.

Але подвижники, які протягом століть йшли від світу в пустелі, щоби там приносити Богові молитву і

покаяння, оплакувати свої гріхи та гріхи інших людей, молитися Господеві за весь світ, думали про максимум, намагаючись всі свої людські сили спрямувати на досягнення волі Божої, бажаючи максимально власним життям уподобитися Господу Ісусу Христу.

Преподобні отці зберегли для нас свою багату духовну спадщину - у песнеспівах та книгах, які ми чуємо і маємо можливість читати. Якщо ми подивимося на авторів богослужбових текстів, особливо на тих, чії твори лунають на богослужінні протягом Великого посту, то побачимо, що практично всі ці люди були ченцями. Це і преподобний Андрій Критський, чий Великий канон ми читали протягом чотирьох днів Великого посту, це і преподобний Іоан Дамаскин, і Косма Маюмський, і багато інших преподобних отців, які залишили для нас піснеспіви, що лунають і досі під час богослужіння в православному храмі.

Преподобні отці залишили нам і свої писання. Це творіння отців IV століття, таких як преподобний Антоній Великий, Макарій Великий, преподобний Єфрем Сирин, хоча він і не був ченцем, як припускається, але був аскетом, подвижником. Це і твори отців наступних століть: преподобного Іоана Ліствичника, Ісака Сирина, Симеона Нового Богослова та багатьох інших.

Творіння святих отців - це джерело, з якого ми можемо черпати все необхідне для спасіння та духовного життя. Якщо кожен з нас за Великий піст прочитає хоча б одну святоотцівську книгу, будь то "Ліствиця" преподобного Іоана Синайського або творіння авви Дорофея, або бесіди преподобного Макарія Єгипетського, або духовні бесіди преподобного Ісака Сирина, або "Питання - відповіді" преподобних Варсонофія і Іоана, - то, безсумнівно, від цього читання отримає велику користь.

Наші вітчизняні подвижники XIX століття - святитель Феофан Затворник і святитель Ігнатій Брянчанінов - особливо піклувалися про те, щоби православні віруючі мали доступні та в доброму перекладі творіння святих отців. Святитель Ігнатій Брянчанінов склав "Отечник" з висловів отців - пустельників, а святитель Феофан Затворник переклав на російську мову творіння отців Церкви, які увійшли до "Добротолюбія" - п'ятитомного зібрання творінь отців - подвижників.

Хтось може спитати: нащо нам читати творіння святих отців, якщо ці тексти написані ченцями та для ченців? Але с тим самим успіхом тоді можна запитати, нащо слухати богослужбові піснеспіви, такі як, наприклад, Великий покаянний канон преподобного Андрія Критського та інші, які також були написані ченцями та для ченців?

Звичайно, люди, які живуть в миру, не можуть і не повинні в повній мірі подражати ченцям. Миряни не повинні намагатися переносити до свого життя ідеал чернечого життя. Адже кожна людина, яка живе в миру, несе відповідальність не тільки за себе, але і за своїх дітей, свою сім'ю. Вона несе відповідальність перед своїм роботодавцем, перед суспільством. На відміну від ченців - пустельників, які йшли в пустелі, ні за кого не відповідали, крім як за самих себе, і не перед ким, крім Господа Бога, не звітували. Тому переносити ідеали чернечого життя до життя мирянина, звичайно, не слід.

Але, так чи інше, читання чернечої святоотцівської літератури може для кожного мирянина виявитися надзвичайно корисним, тому що ченці- подвижники та пустельники проникали в такі надра людського духу, відкривали такі таємні глибини богоспілкування, до яких рідко може ввійти звичайна мирська людина. Читаючи їх книги, не потрібно намагатися відтворити в собі те, про що писали святі отці. Деякі з них споглядали Божественне світло. Одні обличчям до обличчя спілкувалися з Господом, іншим з'являлися святі, а хтось проводив довгі місяці та роки у боротьбі з демонами, які лякали їх та намагалися відвернути від чернечого життя. І всі свої досвіди та духовні пригоди ченці описали у своїх книгах. Звичайно, нам не слід приміряти на себе досвід подвижників, але ми можемо наслідувати їх в їх безмежній любові до Бога, в намаганні віддати всі свої сили на пошук Царства Небесного, і всім серцем, всією міцністю і всією душею возлюбити Бога та ближнього, як самого себе.

Дві заповіді - про любов до Бога і до ближнього - надані кожній людині. Заповіді ці були надані у Старому Заповіті, а потім були повторені Господом Ісусом Христом не для ченців. Але ченці, пустельники та аскети особливим чином виконали ці та інші заповіді Божі. І вони багато чого можуть відкрити кожному з нас, незважаючи на гігантську відстань, яка їх від нас відділяє.

Так само, як не старіють богослужбові тексти, не втрачають актуальності в наш час і творіння святих отців. Хтось може сказати: богослужбові тексти малозрозумілі. Вони виконуються незрозумілою мовою. І навіть якщо їх перекласти російською мовою, все одно для багатьох сучасних людей вони залишаться чужими. Це дійсно так.

Естрадну пісню зможе зрозуміти будь-хто, а ось щоби зрозуміти сенс богослужбового піснеспіва, треба продиратися не тільки крізь хащі церковнослов'янських слів, але ще й навчитися проникати в дух авторів цих текстів, що дуже не просто. Напевно кожен з нас, слухаючи Великий покаянний канон преподобного Андрія Критського, ловив себе на думці, що не розуміє багато чого з того, про що в ньому йдеться. Не тому, що канон читається слов'янською мовою, а тому, що цей текст був написаний для людей іншого часу, іншої, як би ми зараз сказали, ментальності, які зовсім по-іншому знали Біблію, а найголовніше - вони зовсім по-іншому сприймали світ. Проте, з року в рік ми приходимо на читання Великого канону. Ми вслуховуємося до тих, часом, малозрозумілих слів, але через них Господь відкриває нам Свої таємниці і наставляє до шляху покаяння.

Якщо ми будемо вчитуватися в слова преподобних отців, обов'язково багато з того, що вони говорять та пишуть, торкнеться нашого серця. Саме тому творіння святих отців - і тих, чиї імена я перерахував сьогодні, і багатьох інших - складають скарбницю Православної Церкви, з якої може черпати кожна людина - не тільки чернець, але й мірянин. І Свята Церква у дні Великого посту відкриває перед нами цю скарбницю, пропонуючи надихатися прикладом преподобних отців і укріплюючи нас у власному християнському подвизі на шляху покаяння.

Амінь".